

Fetele lui Cupidon la Eminescu și Ovidiu

Mihai Eminescu și-a exprimat întotdeauna admirația nețărmurită față de antichitatea clasică, patrimoniu cultural al colectivității umane, izvor nesecat de satisfacții estetice și morale. Într-un articol publicat în 1880, în ziarul *Timpul*, poetul contemplă *acel adânc spirit de adevăr, de pregnanță și de frumusețe a antichității clasice, simetria intelectuală a cugetării antice*, și atribuie antichității un rol important în formarea personalității umane, considerând că *Spiritul antichității e regulatorul statornic al inteligenței și al caracterului și izvorul simțului istoric*.

Pentru *Luceafărul poeziei românești*, autorii greci și latini sunt *pururea tineri, plini de adevăr, de eleganță, de idei nimerite*, scrierile acestora constituind un *remediu în contra regresului intelectual* care își păstrează actualitatea pentru fiecare generație.

Ecourile antichității greco-latine sunt învederate în întreaga sa operă, iar printre autorii latini care și-au pus amprenta asupra imaginației creatoare a lui Eminescu se numără și poetul sulmonez Publius Ovidius Naso. Un punct de interferență artistică a spiritelor celor doi poeți este acela al temei iubirii concepute ca joc (*amor-lusus*). Spiritul ludic ovidian domină aproape întreaga sa creație de inspirație erotică, fiind foarte bine reprezentat și în poemul *Pajul Cupidon*:

*Pajul Cupidon, vicleanul,
Mult e rău și alintat,
Cu copii se hârjonește,
Iar la dame doarme-n pat.*

*Cordeluțe și nimicuri,
Iată toate-a lui averi...
Darnic când nu vrei nici una
Și zgârcit dacă le ceri.*

*De lumină ca tâlharii
Se ferește binișor,
Pe ferești se suie noaptea
Dibuind încetișor;*

*În volumul ros de molii
Cauți noaptea adevăr
Și-ntâlnești lipită-n file
Vița-i galbănă de păr.*

*El dă gânduri ne-nțelese
Vrâstei crude și necoapte,
Cu icoane luminoase
O îngână-ntreaga noapte.*

*Când de-o sete sufletească
E cuprinsă fata mică -
A dormit cu ea alături
Ca doi pui de turturică.*

*E sfios ca și copiii,
Dar zâmbirea-i e vicleană;*

*Dară galeși îi sunt ochii
Ca și ochii de vădană.*

*Gât și umere frumoase,
Sânuri albe și rotunde
El le ține-mbrățișate
Și cu mânilor le-ascunde.*

*De te rogi frumos de dânsul,
Îndestul e de hain
Vălul alb de peste toate
Să-l înlătore puțin.*

Prin acest poem, se încearcă reconfigurarea ludică a figurii mitice a lui Amor-Cupidon, un copil răsfățat și crud care se furișează, în miezul nopții, *dibuind încetișor* pentru a strecura dragostea în inimile tinerilor. Imaginea este similară cu aceea pe care Ovidiu o creează în operele sale de inspirație erotică, cu precădere în *Amores (Amoruri)* și *Ars amandi (Arta de a iubi)*, în care Cupidon, fiu al zeiței Venus, este descris drept un *saevus puer (Amores I,1)* înarmat cu arc și cu tolbă cu săgeți. Cupidon este învinuit de către poetul sulmonez chiar în debutul operei *Amores* pentru că îl ademenește să scrie despre frumusețea efemeră a iubirii sub forma distihului elegiac, în timp ce acesta intenționase să evoce, prin intermediul hexametrelor, solemnitatea și virtuțile războiului:

*Arma gravi numero violentaque bella parabam
edere, materia conveniente modis.
par erat inferior versus—rissime Cupido
dicitur atque unum surripuisse pedem.*

'Quis tibi, saeve puer, dedit hoc in carmina iuris?

*În vers grav aveam de gând faptele de vitejie
Și războaiele să cânt, tema și talentu-mi fiind în
armonie.*

Versul de mai jos la fel de lung era; răsse Cupido

- Se pare – și, pe nevăzute, îi rupse un picior.

Cin' ți-a dat ție a poeziei drepturi, copil crud?¹

De asemenea, în elegia I, 2 a aceleiași opere, lui Cupidon îi este atribuită aceeași însușire din primul vers al poemului eminescian: *viclean (callidus)*. În elegia II, 9, Amor-Cupidon este descris drept indolent (*desidiosus*), iar în *Amores III, 1* și în prima carte din trilogia *Ars amandi*, Ovidiu îl consideră *ferus*, sălbatic, neîmblânzit (*Ars Amandi I, v. 9: Ille quidem ferus est et qui mihi saepe*

repugnet). Toate aceste trăsături ale lui Cupidon sunt evidențiate, în manieră directă sau indirectă, și în poemul de față.

Averea lui Amor este alcătuită din *cordeluțe și nimicuri*, din vorbele dulci ale îndrăgostiților, din îmbrățișările tandre, din gândurile pătimeșe care nu par decât niște capricii față de greutățile adevărate ale vieții. Cu toate acestea, maniera în care el le împarte tinerilor avuțiile sale este una schimbătoare, contradictorie, întrucât nu se sfiește să aprindă focul iubirii în inimile celor care nu o doresc, însă îi neglijează pe cei care doresc să simtă fiorul dragostei. Aceeași sugestie o creează și Ovidiu în versurile sale; mistuit îndelung de patima amorului, îndrăgostitul cere îndurare, voind să scape de chinurile pe care le-a îndurat cu perseverență atâta timp (*Amores III,10*, vv. 1-2: *Mult timp și multe-ndurai: răbdător am trecut peste toate./ Din obositul meu piept pleacă, Amor desfrânat!*²) și subliniind faptul că sunt numeroși tinerii care și-ar dori ca inimile lor să fie străbătute de săgețile abil trimise de către Cupidon (*Amores II, 9*, vv. 16-17: *Fără iubire câți tineri și câte copile-și duc viața!/ Arcu-ntorcându-ți spre ei, laude mari ai primi.*³).

Iubirea este nelipsită din marea carte a adevărilor universale. Atunci când ființa umană încearcă să găsească adevărul absolut, să deslușească sensul existenței, atunci când cercetează *volumul ros de molii* (articularea hotărâtă a cuvântului *volumul* susținută de epitetul *ros de molii* fiind o aluzie, poate, la o mare carte a umanității care însumează vestigiile culturale și morale pe care Antichitatea le-a lăsat omului și a căror importanță a subliniat-o poetul în articolele sale), atunci când trece printr-o *noapte* a spiritului, pătrunzând tenebrele microcosmosului interior, întâlnește inevitabil *vița galbănă de păr* a vicelanului Cupidon, ceea ce reliefează rolul semnificativ (purificator sau distructiv) al iubirii în viața omului. Subjugând inimile îndrăgostiților, influențându-le deciziile și gândurile, dragostea devine un element *sine qua non* al existenței, o experiență cognitivă care nu poate fi evitată și care marchează destinul omenesc.

Cupidon *agrementează existența din umbră* (M. Mincu), râde în taină cunoscând suferințele și crizele *vrâstei crude și necoapte*. Influența sa este cu mult mai vizibilă la vârsta tinereții, nu în sensul în care aceea este singura vârstă la care omul se poate îndrăgosti, ci pentru că, în această etapă a devenirii sale, individul nu este încă obișnuit cu ritualul dragostei, având parte de primele sale experiențe în această direcție. Cântând iubirea, chiar Ovidiu consideră că publicul său este alcătuit din *iuvenes* și *puellae*, acestora dorind să le dezvăluie tainele iubirii, după cum el însuși susține în încheierea trilogiei didactice *Ars amandi*:

---

¹ Traducere proprie. / ² Ovidiu. *Opere*. Chișinău, Gunivas, 2001, p. 75

³ Ovidiu. *Opere*. Chișinău, Gunivas, 2001, p. 44

*Ut quondam iuvenes, ita nunc, mea turba,
puellae*

Inscribant spoliis 'Naso magister erat.'

*După cum tinerii făcut-au, acuma voi, mulțimea
mea de mândre,*

*Pe-a voastre prăzi să scrieți „Naso profesor
mi-a fost.”⁴*

Iubirea pare a da sens existenței, luminând nopțile ființei cu *icoane luminoase* ce înfățișează persoana iubită, devenită acum obiect al venerării în lumea visului. Astfel, dragostea se configurează în sens stendhalian, întrucât persoana iubită îi apare îndrăgostitului transfigurată, cu alte cuvinte devine, în mintea celui abia înrolat în tabăra lui Cupidon, o idealizare, o *ficțiune constitutivă*.

Atunci când universul interior devine arid, respingător, iar ființa resimte o ardentă *sete sufletească*, fiind supusă acelei *fortuna labilis* necruțătoare, Amor-Cupidon este cel care asigură regenerarea spirituală, cuibărindu-se alături de *victima sa* ca într-un cuib cu turturele. Această pasăre nu este întâmplător aleasă în text, întrucât corespunde omului sprinten, vioi, iubitor de dans și de cântec, vestind, la indienii din prerie, reînnoirea periodică. Astfel, este ilustrată puterea tămăduitoare a dragostei, capacitatea acesteia de a da viață spiritului. De asemenea, este interesantă maniera în care Eminescu denumește persoana supusă vicleniilor lui Cupidon, prezentând-o ca pe o *fată mică* alături de care se cuibărește Amor. Asocierea are un caracter intim și ilustrează, poate, faptul că fiecare fată (devenită, după aceea, femeie) are un Cupidon la purtător, capabilă să țintească bărbatul pe care-l dorește.

Natura lui Cupidon este androginică; este rușinos ca un copil, dar are un zâmbet viclean și ochii galeși de vădană, cuprinzând, parcă, frânturi din toate etapele vieții. Proteic și imprevizibil (Alex Ștefănescu), Cupidon evocă, mai mult decât orice altceva, cochetăria feminină. Asemenea iubirii, e galant, grațios și echivoc, uneori vindecător, alteori vindicativ. Stârnește imaginația privitorului, îmbrățișând și ascunzând ochiului formele delicate și pline de voluptate ale femeii (*Gât și umere frumoase,/ Sănuri albe și rotunde*), iar esența sa este ironia, *despicarea simplă a nodului gordian al iubirii* (M. Mincu).

Vălul alb menționat în ultima strofă a operei permite multiple interpretări. În plan fizic, înlăturarea vălului alb este momentul în care femeia râvnită se dezvăluie bărbatului, însă în plan spiritual, acesta simbolizează castitatea pe care o pierde îndrăgostitul, odată unit cu persoana iubită. Albul simbolizează candoarea, inocența juvenilă, dar capătă și funcția de valoare-limită, reprezentând un ritual de inițiere. Albul – *candidus* – este culoarea candidatului, adică a celui care își va schimba condiția (de pildă, candidații la funcțiile publice se îmbrăcau în alb).

---

⁴ Traducere proprie.

Tânărul își pierde candoarea în sens erotic, trece un anumit prag al vieții sale, descoperind noi valențe ale existenței, reușind să *înlăture puțin* acea cenzură transcendentă. Cu toate că experiența revelatoare îi încântă pe îndrăgostiți, însuflețindu-i, Cupidon apare în aceeași lumină în care a fost înfățișat în incipitul textului; este același personaj crud, hain, obscur, dezvăluind, sub vălul imaculat, latura întunecată a iubirii. Ideea este de esență schopenhauriană, sugerându-se că sub învelișul nepătat se regăsesc intențiile ascunse ale omului, instinctul acestuia de reproducere pe care și-l poate satisface prin intermediul amorului.

Pajul Cupidon, în această reprezentare inedită a lui Eminescu, îl prefigurează pe Cătălin din *Luceafărul*; acesta va fi prezentat drept un *viclean copil de casă [...] rușinos și drăgălaș*, având un *păr de aur moale* și se va oferi să-i dezvăluie fetei atracția iubirii pământești, întruchipând, asemenea lui Amor-Cupidon, amorul sănătos și senzualitatea frustă.